

TRANSFORMACIONS DE L'ASSISTÈNCIA PÚBLICA I XARXES DE SOSTENIBILITAT SOCIAL A BARCELONA, 1787-1856

Montserrat Carbonell Esteller
Universitat de Barcelona

L'objectiu d'aquesta comunicació és mostrar com les transformacions demogràfiques, econòmiques i socials que va viure la ciutat de Barcelona en les primeres fases de la industrialització van anar acompanyades d'importants canvis polítics i institucionals, concretament en matèria d'assistència i d'aplicació de polítiques socials. La construcció de l'Estat constitucional va suposar l'adopció d'un nou projecte liberal d'assistència, que es va construir amb moltes dificultats –tot i la nova legislació sobre beneficència pública dels anys 1822, 1849 i 1852– i que es va mostrar incapaç d'assumir les demandes creixents d'una ciutat que havia esdevingut un important pol d'immigració i que, alhora, iniciava la transició demogràfica.

Aquesta situació explica que, a mitjan segle XIX, apareguin una multitud d'associacions, entitats de previsió, d'ajuda mútua, cooperatives de consum, caixes de socors, caixes d'estalvi i monts de pietat; en definitiva, institucions representatives del que s'ha denominat *economia social* i que constituïen les xarxes formals de sostenibilitat de les famílies obreres i menestrals de Barcelona, en un període on el raquitisme de l'assistència pública posava en evidència que la 'questió social' començava a ser un aspecte clau per a la continuïtat del projecte econòmic liberal.

Les fonts utilitzades són: el cens de Floridablanca (1787), la monografia estadística d'Ildefons Cerdà (1856), legislació sobre beneficència, documentació de la Junta de Beneficència (1808-1870), Pascual Madoz (1846), Laureano Figuerola (1849), Manuel Saurí i Matas (1849), guies de Barcelona de diferents anys, Albó i Martí (1914) i documentació sobre primeres associacions obreres. S'incorporen també dades extretes d'articles i llibres publicats recentment sobre ocupació i mercat de treball barceloní (C. Borderías, N. Mora) i primeres organitzacions obreres (G. Barnosell, A. Garcia).

El mètode d'anàlisi emprat consisteix a construir –dins els límits que imposen les fonts del període– algunes estimacions que ens permetin contrastar el punt de partida, l'any 1787 (cens de Floridablanca) i el punt d'arribada, 1856 (Ildefons Cerdà), pel que fa a: les transformacions demogràfiques; les transformacions econòmiques i el perfil ocupacional de la població treballadora; les transformacions legislatives en matèria assistencial; la capacitat assistencial de la ciutat i l'oferta de prestacions socials de caràcter públic (l'oferta assistencial de caràcter religiós, filantròpic i privat és difícil d'estimar per ara); els costos de finançament de l'assistència pública municipal i provincial; i l'aparició de 'noves' formes d'assistència i xarxes de sostenibilitat, amb la diferenciació entre les iniciatives de caràcter obrer i les iniciatives de caràcter burgès.

Els resultats que es presenten en aquest treball han de servir per unificar en la mesura del possible les dades de què disposem els investigadors del període i reconstruir el

marc general (a partir de les variables demogràfiques, ocupacionals, assistencials i legislatives o institucionals) des d'on elaborar noves hipòtesis.